

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

توحید

سرفصل جلسات

استاد

حجت الاسلام دکتر برنجکار

تنظیم:

مدیریت فرهنگی دانشجویی مرکز آموزش الکترونیکی دانشگاه قرآن و حدیث

مهرماه ۱۳۹۴

فهرست عناوین جلسات

۳	معرفی دوره.....
۴	جلسه اول: کلیات (۱).....
۴	جلسه دوم: کلیات (۲).....
۵	جلسه سوم: کلیات (۳).....
۵	جلسه چهارم: کلیات (۴).....
۶	جلسه پنجم: راههای خدا شناسی (۱).....
۶	معرفت عقلی (۱).....
۶	جلسه ششم: راههای خدا شناسی (۲).....
۶	معرفت عقلی (۲).....
۷	جلسه هفتم: راههای خداشناسی (۳).....
۷	معرفت فطری (۱).....
۸	جلسه هشتم: راههای خداشناسی (۴).....
۸	معرفت فطری (۲).....
۹	جلسه نهم: اسماء و صفات.....
۱۰	جلسه دهم: (چگونگی کاربرد و کارکردهای اسماء و صفات الهی).....
۱۱	جلسه یازدهم: توحید.....
۱۲	جلسه دوازدهم: مراتب توحید (۱).....
۱۲	توحید ذاتی، صفاتی و افعالی.....
۱۳	جلسه سیزدهم: مراتب توحید (۲).....
۱۳	توحید عبادی (۱).....
۱۳	جلسه چهاردهم: مراتب توحید (۳).....
۱۳	توحید عبادی (۲).....
۱۴	جلسه پانزدهم: دیگر صفات الهی (۱).....
۱۵	جلسه شانزدهم: دیگر صفات الهی (۲).....

کلام و عقاید (۱) توحید

معرفی دوره

درس کلام (۱) به اساسی‌ترین و مهم‌ترین اصل دین، یعنی توحید می‌پردازد. در این درس، با تعریف علم کلام و مکتب‌های مهم کلامی، از مباحثی همچون: اثبات وجود و یگانگی خدا، معرفت خدا و راه‌های آن و صفات الهی سخن می‌رود.

جلسه اول: کلیات (۱)

اهداف درس

آشنایی با:

- تاریخچه علم کلام
- معانی و تعریف علم کلام
- وجه تسمیه علم کلام

جلسه دوم: کلیات (۲)

اهداف درس

آشنایی با:

- ویژگی‌های علم کلام (هدف، روش و موضوع)
- نکاتی پیرامون عقل و اقسام آن

جلسه سوم: کلیات (۳)

اهداف درس

آشنایی با:

- علم اصول دین و معانی آن
- تفاوت فلسفه و کلام
- نقش قرآن و روایات در اعتقادات

سؤال: آیا از این مطلب که عقل در اعتقادات ما نقشی اساسی ایفا می‌کند و ما از طریق آن استدلال می‌کنیم، می‌توان نتیجه گرفت که قرآن و روایات، صرفاً نماز، روزه و احکام را به ما می‌آموزند و در اعتقاداتی که با عقل و فلسفه ارتباط دارند، نقشی ندارند؟

جلسه چهارم: کلیات (۴)

اهداف درس

آشنایی با:

- روش علم کلام در اعتقادات
- دیدگاه‌های مطرح درباره اولین واجب در اعتقادات
- راه‌های شناخت خداوند
- تفاوت بین واژگان اسلام، ایمان و کفر
- روش ما در طرح مباحث اعتقادی

جلسه پنجم: راه‌های خدا شناسی (۱)

معرفت عقلی (۱)

اهداف درس

آشنایی با:

- ارزش و آثار خدا شناسی
- براهین اثبات وجود خداوند
- ارزش و آثار خدا شناسی

جلسه ششم: راه‌های خدا شناسی (۲)

معرفت عقلی (۲)

اهداف درس

آشنایی با:

- براهین عقلی اثبات وجود خدا
- برهان احتیاط عقلی

جلسه هفتم: راه‌های خداشناسی (۳)

معرفت فطری (۱)

اهداف درس

آشنایی با:

- تحجیر عقل در شناخت خداوند
- معرفت فطری یا عقلی خداوند
- تفاوت معرفت عقلی و قلبی

مروری بر مباحث پیشین

منع تشبیه به مخلوقات

تحجیر عقل در شناخت خدا

رؤیت خدا

معرفت فطری

تفاوت معرفت عقلی و معرفت قلبی

معرفت فطری صنع خداست

جلسه هشتم: راه‌های خداشناسی (۴)

معرفت فطری (۲)

اهداف درس

آشنایی با:

- معرفت فطری و ویژگی‌های آن
- راه‌های متذکر شدن به معرفت فطری

مروری بر مباحث پیشین

موقف اعطای معرفت فطری

رابطه آیه میثاق با آیه فطرت

اگر این آیه را به آیه فطرت، که قبلاً گذشت، اضافه کنیم، نتیجه می‌گیریم که آن فطرت همین معرفت و شناخت خداست؛ چرا که بر اساس آیه فطرت، خدا معرفت خویش را در نهاد بشر به ودیعه گذاشته و خمیرمایه آدمی را با این شناخت عجین کرده است. از این رو می‌توان گفت این معرفت قلبی که در «عالم ذر» رخ داده همان معرفت فطری است که نهاد بشر با آن عجین شده است.

معنای آیه میثاق در روایات

علت فراموشی عالم ذر

ویژگی‌های معرفت فطری

راه‌های متذکر شدن به معرفت فطری

۱- سختی‌ها و مصائب

۲- دقت در آیات و نشانه‌های الهی

۳- عبادت

۴- دعا و طلب معرفت از خدا

۵- ولایت و دوستی اهل بیت (علیهم السلام)

جلسه نهم: اسماء و صفات

اهداف درس

آشنایی با:

- معنای اسم و صفت؛
- صفات ذاتی و صفات فعلی؛
- صفات ثبوتی و صفات سلبی
- مروری بر مباحث پیشین
- اسماء و صفات

مباحث اسماء و صفات را می‌توان به دو بخش تقسیم کرد:

۱- مباحث کلی از اسماء و صفات حق تعالی بدون در نظر گرفتن اسم یا صفتی خاص؛

۲- مباحث درباره اسماء و صفات خاص.

در بخش اول مباحثی مانند معنای اسم و صفت، تقسیم‌بندی اوصاف الهی، تشبیه، تنزیه و توقیفی بودن اسماء مطرح می‌شود که این مباحث را «کلیات اسماء و صفات» می‌نامیم. در بخش دوم نیز مباحثی چون توحید، عدل، علم و قدرت را بررسی می‌کنیم.

کلیات اسماء و صفات

الف) معنای اسم و صفت

معنای اسم و صفت در علم نحو، کلام و عرفان

معنای اسم و صفت در روایات

اسم یا صفت بودن لفظ جلاله «الله»

ب) تقسیم‌بندی اسماء و صفات

۱- صفات ذاتی و صفات فعلی

۲- صفات ثبوتی و صفات سلبی

جلسه دهم: (چگونگی کاربرد و کارکردهای اسماء و صفات الهی)

اهداف درس

آشنایی با:

- حدّ تعطیل و تشبیه؛
- راه خروج از حدّ تعطیل و تشبیه؛
- کارکردهای معرفتی و عملی اسماء و صفات.

مروری بر مباحث پیشین

خروج از حدّ تعطیل و تشبیه

تعطیل وجودشناختی و تعطیل معرفتشناختی

نفی تعطیل

نفی تشبیه

معنای سلبی صفات ثبوتی

صفات فعلی

کارکردهای اسماء و صفات

کارکردهای معرفتی اسماء و صفات

نظریه توصیف ذات

دیدگاه تعبیر و تذکر

کارکردهای عملی اسماء و صفات

جلسه یازدهم: توحید

اهداف درس

آشنایی با:

- معنای توحید؛
- معنای «لا إله إلا الله» و سورة توحید؛
- معنای روایات توحیدی.

مروری بر مباحث پیشین

اصلی‌ترین شعار دین

معنای توحید

معنای واحد و أحد

معنای «لا إله إلا الله»

معنای سورة توحید

معنای توحید در روایات

حدیث اول: میرا بودن خدا از ویژگی‌های مخلوق

خداوند با قیاس و مقایسه شناخته نمی‌شود.

حدیث دوم: فراتر بودن شناخت ذات خدا از فهم بشر

حدیث سوم: معانی چهارگانه توحید

جلسه دوازدهم: مراتب توحید (۱)

توحید ذاتی، صفاتی و افعالی

اهداف درس

آشنایی با:

مراتب توحید که عبارت‌اند از:

- توحید ذاتی؛
- توحید صفاتی؛
- توحید افعالی؛

مروری بر مباحث پیشین

مراتب توحید

الف) توحید ذاتی

دلایل توحید ذاتی

۱- فطرت

۲- دلایل عقلی اثبات خدا

۳- وحدت آثار

ب) توحید صفاتی

۱- صفات خدا عین ذات خداست.

۲- خداوند در صفات یکتاست.

ج) توحید افعالی

جلسه سیزدهم: مراتب توحید (۲)

توحید عبادی (۱)

اهداف درس

آشنایی با:

- اهمیت عبادت
- ریشه عبادت و معانی آن.
- تفاوت توحید عبادی و سایر اقسام توحید
- توحید عبادی در قرآن و روایات
- اهمیت عبادت

جلسه چهاردهم: مراتب توحید (۳)

توحید عبادی (۲)

اهداف درس

آشنایی با:

- معانی شرک در عبادت
- مراتب عبادت
- توحید در حکم
- مروری بر مباحث پیشین
- توحید در حکم

جلسه پانزدهم: دیگر صفات الهی (۱)

اهداف درس

آشنایی با صفات:

- علم الهی؛
- قدرت الهی؛
- خلقت الهی.

مروری بر مباحث پیشین

دیگر صفات الهی

الف) علم

ویژگی های علم خدا

۱- علم نامحدود

۲- علم ازلی

۳- علم غیراکتسابی

دلایل اثبات علم خدا

۱- دلایل توحید

۲- آفرینش جهان و نظم آن

ب) قدرت

معنای لغوی قدرت

دلایل قدرت الهی

ج) خلقت

ویژگی های مهم خلقت

جلسه شانزدهم: دیگر صفات الهی (۲)

اهداف درس

آشنایی با:

- صفات صمد، لم یلد و لم یولد، اراده و رب
- بررسی صفت «رب»